

ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ U PERIODU 2008-2015

Šundov, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:613480>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI
HRVATSKOJ U PERIODU 2008-2015**

Mentor:

Dr.sc. Burnać Paško

Student:

Šundov Ivona

Split, kolovoz 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
1.1. Definicija problema.....	4
1.2. Cilj rada.....	4
1.3. Metode rada.....	5
1.4. Struktura rada.....	5
2. DEFINIRANJE POJMA NEZAPOSLENOSTI.....	5
2.1. Vrste nezaposlenosti.....	7
2.1.1. Normalna nezaposlenost.....	7
2.1.2. Strukturalna nezaposlenost.....	8
2.1.3. Ciklička nezaposlenost.....	8
2.1.4. „Nova“ strukturalna nezaposlenost.....	8
2.1.5. Tehnološka nezaposlenost.....	8
2.1.6. Razlikovanje dobrovoljne i ne dobrovoljne nezaposlenosti.....	9
2.2. Uzroci nezaposlenosti.....	9
2.2.1. Uzroci nezaposlenosti u razvijenim zemljama Europe.....	9
2.2.2. Uzroci nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama.....	10
2.2.3. Uzroci nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj.....	11
2.3. Posljedice nezaposlenosti.....	13
2.3.1. Ekonomske posljedice.....	13
2.3.2. Socijalne posljedice.....	13
2.3.3. Političke posljedice.....	14
2.4. Mjerenje nezaposlenosti.....	15
3. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U PERIODU 2008-2015.....	16
3.1. Skupine koju se najviše pogođene krizom.....	16
3.2. Analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj.....	17
3.2.1. Struktura nezaposlenosti prema spolu.....	21
3.2.2. Struktura nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja u RH.....	22
3.3. Stanje i kretanje nezaposlenosti u posljednje dvije godine.....	23

3.3.1. Registrirana zaposlenost i nezaposlenost.....	23
3.3.2. Zaposlenost i nezaposlenost prema Anketi o radnoj snazi.....	26
3.3.3. Kretanje ukupne nezaposlenosti.....	26
3.3.4. Kretanje i sastav nezaposlenosti prema dobi, spolu i razini obrazovanja.....	27
3.4. Nezaposlenost mladih visokoobrazovanih osoba u RH.....	29
3.5. Provođenje Aktivne politike zapošljavanja.....	31
3.5.1. Indirektne mjere suzbijanja zaposlenosti.....	31
3.5.2. Direktne mjere suzbijanja zaposlenosti.....	32
3.6. Tendencija kretanja nezaposlenosti u gospodarstvu.....	34
4. ZAKLJUČAK.....	36
LITERATURA.....	37
POPIS TABLICA I GRAFIKONA.....	38
SAŽETAK.....	39
SUMMARY.....	40

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Problem nezaposlenosti egzistencijalni je problem svakog pojedinca, kada na razini cjelokupnog društva nema mogućnosti da svoju živu radnu energiju pretvori u novac i da time na slobodnom tržištu vrijednost svoje radne energije razmjenjuje za dobra potrebna održavanju života.

Jedinka koja ne posjeduje sredstva rada, male koristi ima od toga da slobodno tržište daje svima mogućnost poduzetničke inicijative. I uz teorijsku pretpostavku da svi za rad sposobni pojedinci imaju demokratske slobode osigurati sebi uvjete rada kojim će plasirati svoju radnu energiju, uvijek se ta činjenica na kraju svodi na to da najuspješniji pojedinci mogu postići taj cilj, ali će još uvijek postojati ogromna većina onih koji to neće moći. Budući da su sredstva rada po svojoj količini i sadržaju, na današnjem stupnju razvitka ograničena, onda su i mogućnosti zapošljavanja ograničene. Ta zakonitost u ekonomskim kretanjima dovodi do nezaposlenosti kao jednom od najvećih problema društva i pojedinca.

Nezaposlenost je već dulje vrijeme "aktualna" tema u cijelom svijetu, i to na svim društvenim razinama: u najširoj javnosti, u izbornim govorima predstavnika političkih stranaka, sjednicama tijela političkih i gospodarskih udruženja, znanstvenim krugovima i drugdje. Nezaposlenost se do devetnaestog stoljeća promatrala isključivo kroz njezinu posljedicu - siromaštvo i bijedu, a ne kao samostalan problem koji je nužno istraživati i riješiti. Tek je početkom dvadesetog stoljeća izneseno mišljenje da nezaposlenost nije samo problem pojedinaca koji su njome pogođeni, već i problem gospodarstva, te da istraživanja treba usmjeriti na uzroke ove pojave.

1.2. Cilj rada

Cilj rada je prikazati analizu razmjera nezaposlenosti – određenje pojma, definicije i mjerenje nezaposlenosti; glavni uzroci i posljedice dugotrajne nezaposlenosti; metodologija praćenja nezaposlenosti te stanje i kretanje nezaposlenosti u Hrvatskoj u promatranom razdoblju (2008.-2015. godine). Također, u radu će se objasniti sve veći problem nezaposlenosti mladih osoba te mjere Aktivne politike zapošljavanja kojima Republika Hrvatske želi smanjiti nezaposlenost te njihova efikasnost.

1.3. Metode rada

Prilikom izrade rada korištene su sljedeće metode: povijesna metoda, komparativna metoda, metoda deskripcije te statistička metoda. U izradi rada prikupljeni su i analizirani primarni i sekundarni izvori podataka. Sekundarni izvori obuhvaćaju literaturu iz ekonomije, akademske članke, web stranice ministarstava i institucija koje pripadaju području za koje se analiza provodi. Metodom deskripcije opisat će se trenutno stanje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj te sam pojam nezaposlenosti dok su statističkom metodom objašnjeni stvarni podaci o nezaposlenosti i njenom kretanju kroz promatrano razdoblje i obrazovnim karakteristikama, dobi i spolu nezaposlenih osoba koji su zatim i grafički prikazani.

1.4. Struktura rada

Završni rad podijeljen je na 4 glavne cjeline. U prvoj cjelini definiran je glavni predmet rada – nezaposlenost kao aktualni problem u cijelom svijetu; zatim su definirani glavni ciljevi i svrha analize i istraživanja, zatim se navode glavne korištene metode za obradu podataka te sažeti prikaz strukture rada.

U drugom dijelu rada detaljno se objašnjava pojam i definicija nezaposlenosti, vrste nezaposlenosti te glavni uzroci nezaposlenosti u Hrvatskoj i svijetu; zatim su definirane glavne posljedice nezaposlenosti te načini mjerenja u Hrvatskoj.

U trećem dijelu jasno je prikazana analiza te podatci o nezaposlenosti u razdoblju od 2008. godine do 2015. godine za Republiku Hrvatsku. Uz pomoć statističkih tablica i grafova, prikazani su brojevi i kretanje nezaposlenih osoba u RH te također kretanje s obzirom na dob, spol te stanje u svakoj pojedinoj županiji. Objašnjene su i trenutno korištene mjere Aktivne politike zapošljavanja.

Četvrti dio rada – Zaključak – predstavlja sinteza cjelokupnog rada i istraživanja, te su navedene najvažnije spoznaje do kojih se došlo prilikom izrade ovog završnog rada. Također, navedena je literatura korištena u obradi rada, popis grafikona i tablica, sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku, te ključne riječi.

2. DEFINIRANJE POJMA NEZAPOSLENOSTI

Nezaposlenost je stanje u kojemu se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama, uz uobičajenu plaću. U nezaposlene se ubrajaju i svi članovi društva koji su djelomično zaposleni, ali njihova radna snaga nije u

punoj mjeri iskorištena, ne rade puno radno vrijeme i nemaju primanja dostatna za normalno uzdržavanje.

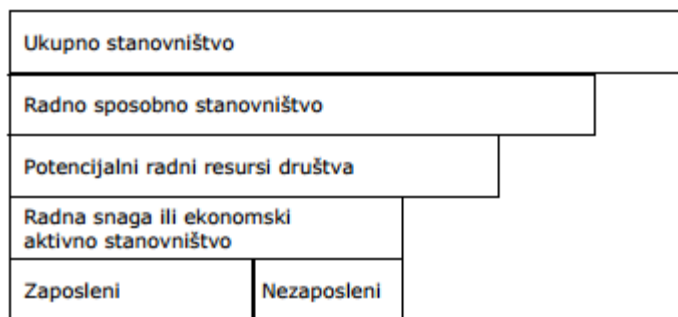
Pojam nezaposlenosti može imati različita značenja ovisno o kontekstu u kojemu se koristi. Može opisivati pravno-administrativno stanje odnosno evidentiranost na listi zavoda za zapošljavanje ili pravo na novčanu naknadu za nezaposlene. Ujedno, može označavati stav odnosno spremnost na prihvaćanje posla pod određenim uvjetima. Može se odnositi i na socijalne teškoće unutar određenog gospodarskog sustava, kao i na neravnotežu ponude i potražnje rada na pojedinim dijelovima ili na cjelokupnom tržištu rada (Mrnjavac, 1996; str. 25.)

Prema uputama *International Labour Organisation* (ILO-a), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvaća sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su (1.) tijekom referentnog razdoblja bile bez posla, (2.) tijekom tog razdoblja bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao, te (3.) tražile posao (poduzimale određene korake u cilju pronalaženja posla). Dakle, kriteriji na kojima se zasniva standardna definicija nezaposlenosti odnose se samo na aktivnost pojedinca tijekom referentnog razdoblja. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno. Jedina iznimka se odnosi na osobe koje imaju sporazum započinjanja posla nakon referentnog razdoblja te više ne traže posao, ali zadovoljavaju ostala dva kriterija. Te će osobe ipak biti klasificirane kao nezaposlene, budući da su već sad raspoložive za rad a ne rade, odnosno, dio su neupotrebljenog radnog resursa gospodarstva.

Općenito, radno sposobno stanovništvo dijeli se na dvije velike skupine, na radno aktivno i radno neaktivno stanovništvo. Radno aktivno se dalje dijeli na zaposlene i nezaposlene. Stopa zaposlenosti se dobiva tako da se broj zaposlenih gleda kao udio u radno sposobnom stanovništvu, dok se stopa nezaposlenosti dobiva kao broj nezaposlenih podijeljen s brojem radno aktivnih (dakle zaposleni plus nezaposleni). Prema Blanchardu: „Iz stope nezaposlenosti se izvodi zaključak da kada je nezaposlenost visoka radnici imaju veću vjerojatnost gubitka posla, smanjuje se vjerojatnost da nađu posao ako su nezaposleni i povedava im se trajanje nezaposlenosti.“ (2005.,str.120.).

Radi lakšeg razumijevanja kategorizacije stanovništva na slici 1. prikazan je odnos nezaposlenih i ukupnog stanovništva.

Slika 1.: Podjela stanovništva prema mogućnosti uključivanja na tržište rada

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

2.1. Vrste nezaposlenosti

Nezaposlenost se može razvrstati prema različitim gledištima. Tradicionalna podjela tipova nezaposlenosti prema njihovim uzrocima najčešće razlikuje normalnu, strukturalnu i cikličku nezaposlenost (Burgess, 1994).

2.1.1. Normalna nezaposlenost

Uključuje sezonsku i frikcijsku. Sezonska nezaposlenost je posljedica snažnih varijacija gospodarskog procesa u određenim djelatnostima uvjetovanih klimatskim, tradicionalnim ili institucionalnim uvjetima, ukoliko se razdoblja zatišja ne mogu premostiti proizvodnjom za zalihe ili preraspodjelom radnog vremena. Značajne promjene na strani ponude rada u određenim razdobljima tijekom godine, na primjer u vrijeme završetka školske godine, također mogu biti uzrok sezonskih promjena razine nezaposlenosti. Frikcijska nezaposlenost javlja se zbog neprestanog kretanja ljudi između područja i zaposlenja ili kroz različite stadije životnog ciklusa, odnosno ukoliko prijelazi s jednog radnog mjesta na drugo zahtijevaju određeno vremensko razdoblje izvan rada (npr. vrijeme traženja) uzrokovano nesavršenošću obaviještenosti i mobilnosti. Obično se pretpostavlja da je takva nezaposlenost kratkotrajna budući da podrazumijeva istovremeno postojanje odgovarajućih radnih mjesta, a za usklađivanje ponude i potražnje, odnosno spajanje radnika i poslova, potrebno je jedino vrijeme.

2.1.2. Strukturalna nezaposlenost

Označava nepodudarnost između ponude i potražnje za radnicima u pogledu zanimanja, kvalifikacija ili regionalnog rasporeda. Nepodudarnosti se mogu javiti zbog toga što potražnja za jednom vrstom rada raste dok se potražnja za drugom vrstom rada smanjuje u uvjetima u kojima se ponude rada ne mogu brzo prilagođivati.

2.1.3. Ciklička nezaposlenost

Naziva se još i konjunktornom, posljedica je općeg nedostatka potražnje na tržištu roba i na tržištu rada. Objašnjenje Samuelsona i Nordhausu (2007.: str. 564.) za cikličku nezaposlenost je poprilično jednostavno. „Ona se javlja kad je sveukupna potražnja za radom niska. Kad se smanjuju potrošnja i proizvodnja, nezaposlenost se praktički svugdje povećava.“

Kako su im nazivi različiti tako je i svaka od ovih nezaposlenosti specifična. Svaka se odnosi na različito stanje na tržištu rada, a prema Samuelsonu i Nordhausu, razlika između cikličke, neizbježne (normalne) i strukturne nezaposlenosti pomaže ekonomistima ustvrditi dijagnozu općeg stanja tržišta rada. „Visoke se razine frikcijske ili strukturne nezaposlenosti mogu javiti čak i kada je sveukupno tržište rada u ravnoteži, na primjer, kada je kolebanje veliko, ili kada su prostorne neuravnoteženosti velike. Ciklička se nezaposlenost javlja tijekom recesija, kada se zaposlenost smanjuje zbog neravnoteže između agregatne ponude i agregatne potražnje.“

U ovakvu tradicionalnu podjelu na normalnu, strukturalnu i konjunktornu nezaposlenost ne uklapaju se vrlo bitni oblici tehnološke i "nove" strukturalne nezaposlenosti (Mrnjavac, 1997).

2.1.4. "Nova" strukturalna nezaposlenost

Nastaje kada su kapitalni fondovi nekog gospodarstva nedovoljni da bi zaposlili svu raspoloživu radnu snagu. Takva strukturalna nezaposlenost tipična je za zemlje u razvoju, ali se privremeno može pojaviti i u razvijenim zemljama.

2.1.5. Tehnološka nezaposlenost

Može se promatrati kao dio strukturalne nezaposlenosti, s obrazloženjem da tehnološki razvoj predstavlja važan pokretač strukturalnih promjena. Različit razvoj produktivnosti ili različite promjene u potražnji koje su posljedica inovacije proizvoda izazivaju promjene u mogućnostima zapošljavanja u različitim sektorima i potrebu prilagodbe novim uvjetima. Ako

prilagodbu nije moguće odmah i u potpunosti ostvariti, nastaje tehnološki uzrokovana strukturalna nezaposlenost.

2.1.6. Razlikovanje dobrovoljne i nedobrovoljne nezaposlenosti

Prema Brisi (2002) razlikujemo dobrovoljnu i nedobrovoljnu nezaposlenost, te ističe kako je u ekonomskoj teoriji važno razlikovanje ta dva pojma.

Na nekim povoljnijim tržištima rada, korisnici su u mogućnosti odbiti posao u slučaju kada misle da bi mogli pronaći bolje odgovarajući posao. Ta vrsta nezaposlenih osoba također ima svoj naziv. Osobe koje su odbile ponuđeni posao možemo nazvati dobrovoljno nezaposlenima jer su odabrale daljnje traženje posla nadajući se boljim uvjetima, ali su mnoge od tih osoba neželjeno izgubile prethodni posao te su protiv svoje volje u situaciji da traže odgovarajući posao. Postoji i obrnuta situacija. Također, osobe koje su dobrovoljno napustile prethodni posao mogu se zvati dobrovoljno nezaposlenima, no ako su ga napustile očekujući da će u kratkom roku pronaći drugi posao, a uvjeti tržišta rada onemogućuju pronalazak novog zaposlenja tijekom dužeg razdoblja, takva produljena nezaposlenost sigurno nije dobrovoljna. Nezaposlenost kao neiskorišteni dio radne snage ne obuhvaća sve potencijalne ponuđače rada na tržištu odnosno neiskorištene radne resurse gospodarstva. Postoje osobe koje se prema definiciji radne snage trenutno nalaze izvan tržišta rada, ali bi pri povoljnijoj konjunktornoj situaciji ili pri izmijenjenim strukturalnim uvjetima aktualizirale ponudu svog rada (tiha rezerva, obeshrabreni radnici). Takva pojava naziva se prikrivena nezaposlenost.

2.2. Uzroci nezaposlenosti

2.1.1. Uzroci nezaposlenosti u razvijenim zemljama Europe

Uzroke rasta nezaposlenosti u razvijenim zemljama valja tražiti u institucionalnim i drugim strukturnim promjenama na tržištu rada.

Očuvanje visokoga životnog standarda, kojemu zemlje Europe streme, iziskuje velika porezna davanja i visoku javnu potrošnju kroz programe pomoći nezaposlenima, te socijalnu pomoć. Oporezivanje koje je potrebno da bi se dostignuta razina životnog standarda i očuvala, potrebna financijska sredstva crpi kroz izdvajanja na plaće te time dodatno fiskalno opterećuje tvrtke i podiže standardnu nadnicu na razinu koju tvrtke ne mogu prihvatiti. Za razliku od socijalne funkcije koju država nastoji osigurati, tržište rada (sa svojim mehanizmima ponude i potražnje) stvara razlike u nadnicama koje za posljedicu imaju porast nejednakosti distribucije

nadnica i siromaštva određene grupacije ljudi. Borba između socijalne funkcije države i tržišne nejednakosti distribucije nadnica na tržištu rada iziskuje značajna sredstva koje država osigurava isključivo oporezivanjem. Dokazi o strukturnoj naravi nezaposlenosti u zemljama Europe proizlaze i iz činjenice da je upravo u onim zemljama u kojima je proizvodnost rada niža, niža i stopa ekonomskog rasta i niža stopa nezaposlenosti.

Početni porast nezaposlenosti posljedica je nefleksibilnosti nadnica na tržištu rada, točnije, neelastičnosti nadnica prema padu proizvodnosti rada. Pad prinosa i profita bio je praćen padom akumulacije kapitala i smanjivanjem udjela čimbenika rada u proizvodnom procesu, što je uvjetovalo značajan rast nezaposlenosti (Blanchard, 1998.). Održavanje visokoga životnog standarda i države blagostanja uzelo je svoj danak kroz povećanje stope nezaposlenosti.

2.1.2. Uzroci nezaposlenosti u zemljama u tranziciji

Gubitak tržišta, drastičan pad outputa, hiperinflacija, troškovi privatizacije i pretvorbe te nepripremljenost domaćeg tržišta za prodor na inozemno tržište ali i uvozu konkurenciju, šokovi su koji su tijekom desetljeća tranzicije zasigurno utjecali na kretanje nezaposlenosti u tim zemljama. Osim toga, tranzicijske su zemlje naslijedile i određene karakteristike radne snage i zaposlenih, poput pitanja sigurnog zapošljavanja i sigurnosti posla, skrivene nezaposlenosti, dominacije zaposlenosti u javnom sektoru te visoke jednakosti distribucije dohotka.

Do određenih posljedica nezaposlenosti došlo je i kroz institucionalne promjene (reforme pravnog sistema), privatizaciju i mjere makroekonomske stabilizacije. Sve su te promjene u mnogim zemljama doprinijele neravnoteži u raznim segmentima. Liberalizacija i privatizacija su vršene nedovoljno sustavno, bez jasne strategije i detaljnih priprema. Nije postignut odgovarajući napredak u razvoju institucija neophodnih za djelovanje efikasne tržišne privrede. Tako su se javili: problem korupcije, problemi u strukturi funkcioniranja poduzeća, problemi u financijskim, političkim i socijalnim institucijama, te loš pravni poredak koji je omogućio neefikasnu provedbu propisa i financijsku nedisciplinu. U mnogim tranzicijskim zemljama porezni sustavi su slabo koncipirani, tržišta i financijski sustavi su relativno nerazvijeni, pravni okvir financijskog poslovanja je nedovoljno razvijen (važno za sektor bankarstva), a korupcija se vezuje uz slabosti u demokratskom i privrednom upravljanju. Sadašnja je praksa u nekim tranzicijskim zemljama da pomažu postojećim, a obeshrabruju

nova poduzeća, što ne samo da usporava strukturne promjene, nego i potkopava državne financije nužne za podržavanje socijalnih programa.

Zbog svega toga opadanje zaposlenosti u državnom sektoru nije u dovoljnoj mjeri kompenzirano otvaranjem novih radnih mjesta u privatnom sektoru niti porastom samozapošljavanja, pa je u većini tranzicijskih zemalja došlo do znatnog porasta nezaposlenosti u usporedbi s predtranzicijskim razdobljem. Određenim razlikama koje u tom pogledu postoje među pojedinim tranzicijskim zemljama doprinijela su dva općenitija faktora: a) uspješnost i odlučnost u provođenju reformi i b) mjere politike zapošljavanja.

2.1.3. Uzroci nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj

Kao i u ostalim zemljama u socijalizmu, i u Hrvatskoj su nekadašnje administrativne službe bile predimenzionirane, vrijednost inovacija mala, a poduzeća su imala socijalne funkcije neuobičajene za poduzeća u tržišnim privredama (višak radnika se nije otpuštao, nego se povećavao broj prikriveno nezaposlenih to jest tehnološki višak). Iz tog su proizašli osnovni problemi vezani uz tranziciju koji su samo bili zaoštreni ratom u kojemu se raspala socijalistička Jugoslavija. 1990. godine u Hrvatskoj je započeo rat uslijed čega je došlo do prekida ekonomskih veza s ostalim jugoslavenskim republikama, krize u ostalim socijalističkim zemljama i financijskog kaosa u hrvatskoj privredi.

Tijekom 1991. godine u Hrvatskoj su društvena poduzeća nacionalizirana, a onda preko Hrvatskog fonda za privatizaciju prodavana. Tada su brojna poduzeća dospjela u ruke ljudi koji nisu znali, a niti imali namjeru održati proizvodnju, već su im kupljena poduzeća trebala poslužiti za špekulantsko kratkoročno bogaćenje. To je znatno doprinijelo smanjenju nekadašnje proizvodnje i otpuštenju otprilike 700 000 radnika. Iz procesa privatizacije proizašlo je to da su poduzeća dodatno iscrpljivana kako bi ih novi vlasnici otplaćivali, ili još češće, koristili za daljnje špekulativne transakcije (Dujšin, 1999.)

Uslijed rata poduzeća su financijski iscrpljena, novi "pseudo poduzetnici" su postali prezaduženi, a porezna je presija visoka. Uza sve to i pravosuđe je bilo neefikasno. Iz tih faktora proizašle su dvije opasne posljedice: bankarska kriza i opća nelikvidnost. Neplaćanje računa i međusobna dugovanja dostigla su dramatične razmjere, budući da se na dužničkoj listi našla polovica poduzeća koja su aktivno poslovala. Zbog stagnacije izvora i stalnog rasta uvoza naglo se povećao deficit robne razmjene. Vladina fiskalna politika nameće previsoka porezna opterećenja i donosi loše procjene mogućnosti ostvarenja proračuna.

Privatni sektor nije mogao nadoknaditi gubitak radnih mjesta u državnom sektoru: apsorbirao je svega šestinu radnika koji su izgubili posao. Dok je u drugim zemljama u tranziciji veći dio nezaposlenih apsorbiran kroz samozapošljavanje, u Hrvatskoj je zbog visoke cijene kapitala i cijene rada i poreznih opterećenja samozapošljavanje podbacilo. Struktura izdataka poduzetnika dokazuje da su fiskalna i financijska opterećenja takva da ne dopuštaju daljnje proširenje proizvodnje, a time i zapošljavanja, zbog visokih startnih troškova i troškova proizvodnje u obliku izdataka za materijal, robu i usluge. U strukturi izdataka poduzetnika na fiskalne troškove (PDV, porez na dobit, porezi i doprinosi na dohodak) i financijske troškove (povrat kredita i pozajmica, kamata) otpada visokih 15 %, dok primjerice na troškove nadnica otpada svega 5,2 %. Poduzetnicima je cilj osigurati kakav-takav reprodukcijski ciklus, bez pomisli o dodatnom povećanju proizvodnje i zapošljavanja.

Potrebno je osvrnuti se i na fenomen "zamke nezaposlenosti". Taj se pojam odnosi na korisnike socijalne pomoći zbog nezaposlenosti. Ako dobiju posao pomoć se ukida, što znači da je i pomoć od zapošljavanja mala ili nikakva, pogotovo ako se radi o slabo plaćenom poslu. Zato će korisnici pokušati zadržati pomoć, a eventualne dodatne prihode ostvariti radom "na crno". Isto tako, postoji mnogo nezaposlenih koji ne primaju nikakvu pomoć, te zarađuju "na crno". Po procjeni I. Bićanića najmanje četvrtina BNP-a hrvatskog gospodarstva nastaje u neslužbenom gospodarstvu radom "na crno", dok je zaposlenost u neformalnom gospodarstvu u 1996. godine procijenjena na 15 % ukupne zaposlenosti. Neslužbeno gospodarstvo ima vrlo štetne posljedice za službeno gospodarstvo i ekonomsku politiku: nelojalna konkurencija poslodavaca koji ilegalno zapošljavaju radnike u poduzećima koja legalno posluju, izostaju porezni prihodi zbog čega se pojačava porezna presija na legalne poslodavce, manji su prihodi fondovima socijalnog i mirovinskog osiguranja i povećava se njihov već ogroman deficit.

U budućnosti će doći do povećanja broja socijalnih slučajeva, ljudi bez zdravstvenog i socijalnog osiguranja.

Uzroci nezaposlenosti u zemljama u tranziciji, uključujući Hrvatsku, međusobno su povezani i mnogobrojni. Nezaposlenost se najviše povezuje s različitim privrednim uređenjem u odnosu na socijalizam, propalim poduzećima, promašenom privatizacijom i neučinkovitim privatnim sektorom te radom u sivoj ekonomiji. Osim toga, loša makroekonomska politika i odgađanje provođenja strukturalnih reformi u Hrvatskoj smanjuju perspektivu promjene na bolje.

2.3. Posljedice nezaposlenosti

Dugotrajna nezaposlenost vodi političkoj, socijalnoj i ekonomskoj nestabilnosti. Socijalna cijena je visoka, a plaća se u siromaštvu, porastu kriminala, propadanju regija, porastu zdravstvenih troškova i stvaranju uvjeta za rast nasilja, netrpeljivosti i terorizma. Najvažnija je socijalna isključenost koja se najčešće mjeri stopom siromaštva. Osim doslovnog osiromašenja, dugotrajna nezaposlenost za posljedicu ima i socijalnu izolaciju, marginalizaciju i gubljenje socijalnih mreža. Profesija je jedan od bitnih faktora identiteta u modernim društvima. Vezana je uz 'organizirani' rad, pa ispadanje iz organizacija znači i pitanje preispitivanja identiteta.

2.3.1. Ekonomske posljedice

Ekonomske posljedice za pojedinca očituju se u njegovom osiromašenju kroz gubitak prihoda. Zbog visoke nezaposlenosti kod stanovništva kupovna moć se jako snižava, što ostavlja velike posljedice za mikroekonomiju. Nezaposlena osoba prvo namiruje svoje temeljne nužde i kupuje manje luksuzno dobro. To isto vrijedi za radnike, kojima prijete nezaposlenost, tako da oni radije novac štede nego nešto kupuju. Mikroekonomski to vodi do jasnog opadanja prođe u različitim sektorima ekonomije. Da bi poduzeća ipak ostvarila dobitke usprkos opadanja prođe, ona pokušavaju svoje troškove sniziti. Zato poduzetnici često investiraju u racionaliziranje, otpuštaju radnike i intenziviraju rad sa ostalim osobljem. Visoka nezaposlenost je loša za nacionalnu ekonomiju, jer zbog nje i država ima niže prihode. Manje primatelja plaće znači manje porezni obveznika i kroz to manje prihoda. Pod tim pati i socijalno osiguranje, koje se stalno mora boriti protiv deficita u svome "kućanstvu". Usprkos niskih državnih prihoda, prijašnji zadaci i troškovi ostaju ili se čak povećaju. Rezultat je povećanje državnih kredita, odnosno skraćivanje usluga države, koje se samo slabo može ostvariti. Zbog toga su povećanja kod doprinosa za socijalno osiguranje, pogotovo kod zdravstvenog i mirovinskog osiguranja već programirana. Te odredbe vode npr. do povećanja troškova za plaće. Ta dodatna opterećenja animiraju poduzeća da nadalje otpuštaju radnike.

2.3.2. Socijalne posljedice

Mnogi autori naglašavaju opasnost stanja nezaposlenosti za mentalno zdravlje pojedinca. Nezaposleni mogu očitovati krajnje agresivne stavove prema svojoj situaciji, pobjeći u svijet fantazije i mislima i djelom, odati se konzumiranju alkohola i droge, pobjeći u bolest ili potražiti rješenje u kriminalnom ponašanju (Young, 1996). Uz višestruke psihičke poremećaje

istraživači ističu i one socijalne naravi, poput većeg stupnja siromaštva, demoralizacije i poremećenih obiteljskih odnosa (Hawkins, 1979; Daniel, 1981). S druge pak strane, kada se radi o posljedicama nezaposlenosti društvo u cjelini isti autori ističu nemogućnost realizacije socijalnog ulaganja u ljudski kapital tijekom obrazovnog procesa. Strah za budućnost koji se javlja uslijed nezaposlenosti također utječe na odgađanje zasnivanja obitelji i daljnji pad nataliteta s kojim već sad Hrvatska ima problema.

2.3.3. Političke posljedice

Za državu velik broj nezaposlenih mladih znači smanjenje poreznih obveznika što izravno utječe na smanjenje državnih prihoda. Povećanje nezaposlenosti mladih uzrokuje veća izdvajanja za socijalne naknade. Država se neminovno suočava s proračunskim deficitom koji mora podmiriti najčešće povećanjem poreza. Povećanje poreza utječe na daljnje smanjivanje kupovne moći kao i na veći pritisak na poslodavce. Takvo nesigurno okruženje povećava mogućnost za nemire i prosvjede koji mogu utjecati na političku sigurnost zemlje. Jedan od najvećih problema s kojima se države suočavaju uslijed nezaposlenosti je i odljev mozgova. Obrazovani stručnjaci svojim znanjem pridonose rastu i razvoju države. Odlaskom educirane vitalne radne snage država zasigurno gubi neprocjenjivu vrijednost za cijelu privredu i time dovodi u pitanje svoju perspektivu u budućnosti. Iseljavanje mladih ljudi pogubno je i za demografsku sliku jer smo već sada kao nacija stari.

2.4. Mjerenje nezaposlenosti

Podaci o nezaposlenosti i zapošljavanju temelje se na evidencijama koje prema zakonskim propisima vodi Hrvatski zavod za zapošljavanje. Pritom se nezaposlenom osobom smatra osoba koja je prijavljena Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Mjerenje nezaposlenosti se provodi na temelju triju izvora: ankete radne snage na uzorku kućanstava, statistike službi socijalnog osiguranja i evidencija službi za zapošljavanje. Službene procjene nezaposlenosti se, obično, temelje na kombiniranim podacima iz jednog ili više spomenutih izvora. No, ipak se anketom radne snage na uzorku kućanstava dobiva najpouzdanija statistika nezaposlenosti, koja je međunarodno usporediva, jer se temelji na međunarodno prihvaćenim definicijama i postupcima. Unazad nekoliko godina i naša zemlja, poput mnogih zemalja razvijenog tržišnog gospodarstva, a i većine tranzicijskih zemalja, objavljuje podatke o nezaposlenosti na temelju dvaju načina mjerenja, odnosno dvaju izvora: ankete radne snage i evidencija službi za zapošljavanje. Svaki od ovih načina ima svojih prednosti, ali i nedostataka.

Uredi i službe zapošljavanja, osnovani u svrhu pomoći nezaposlenima, registriraju osobe koje traže zaposlenje, a poslodavcima daju podatke o raspoloživim radnicima. Nusproizvod ove službe je evidencija nezaposlenih koja služi kao izvor statističkih podataka o njihovom broju. Prednosti ovog izvora su jednostavnost, mali troškovi prikupljanja podataka te dostupnost podataka. Postoje, međutim, i brojna ograničenja. Svaka promjena u kriterijima za ostvarivanje naknade mijenja i broj registriranih osoba. Neke osobe se javljaju samo zbog naknade a da zapravo ne traže posao. Druge osobe zadovoljavaju sve kriterije nezaposlenosti, ali samostalno traže posao pa nisu evidentirane u zavodu za zapošljavanje. Osim toga, ova služba evidentira samo nezaposlene, a ne i ukupnu radnu snagu. Budući da je zavod primarno organiziran za statističke potrebe, problem predstavljaju i zastarjeli podaci koji se ne brišu u razmacima potrebnim za preciznu evidenciju. Zbog različitih propisa u pojedinim zemljama ove podatke je nemoguće uspoređivati, kao ni podatke jedne zemlje u različitim razdobljima ukoliko su se propisi mijenjali.

Anketa uzorka radne snage jedini je zadovoljavajući način prikupljanja podataka o nezaposlenosti na nacionalnoj razini u skladu s međunarodnim standardima ILO-a. Glavna prednost ove metode je prikupljanje podataka u skladu s međunarodnim standardima tako da se mogu međusobno uspoređivati. Ipak, usporedivost nije potpuna zbog različitih čestica korištenih u anketama, te različitog tretiranja kriterija aktivnosti traženja posla. Glavni nedostaci ovog načina prikupljanja podataka su tehnički, metodološki i statistički problemi uzorka, upitna vjerodostojnost odgovora ispitanika, teškoće u interpretaciji promjena u stopi nezaposlenosti između dvije ankete i dr. Osim toga, postupak iziskuje velike troškove, a podaci su dostupni samo u trenutku pregleda.

Podaci o nezaposlenosti iz ova dva izvora zapravo predstavljaju dvije različite skupine podataka koje se djelimično preklapaju. Ako je preklapanje veliko, odnosno, ako predstavlja velik postotak ukupne nezaposlenosti po oba kriterija, te ako su ukupne veličine približno iste, registrirana nezaposlenost može se upotrebljavati kao relativno pouzdana aproksimacija nezaposlenosti po standardima ILO-a za razdoblja između dvije ankete uzorka radne snage. U stabilnim uvjetima tržišta rada razlika između podataka dobivena iz ova dva izvora mala je i prilično stabilna.

3. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U PERIODU 2008-2015

Usporavanje ekonomskog rasta uzrokovano financijskom krizom iz 2008. godine očitivalo se u smanjenoj agregatnoj potražnji te time i smanjenom potrebom za zaposlenima.

Kriza se vrlo brzo proširila po svijetu, slabeći gospodarstva, smanjujući kapacitete poduzeća i ostavljajući milijune ljudi bez posla. Pad stope rasta BDP-a u 2009. godini za cijeli svijet bio je 1,1%, pri čemu je taj pad u razvijenim zemljama i EU bio 3,5%. Mnogi radnici ušli su u različite oblike ranjivih skupina zaposlenosti, smanjio se broj pristojnih radnih mjesta, značajno se povećao broj nesigurnog zapošljavanja te broj radnika s niskim primanjima. Kako se kriza produbljivala, državni stimulativni poticaji počeli su usporavati opadanje ekonomske aktivnosti te su umanjili početni utjecaj u uvjetima globalne destrukcije radnih mjesta.

Iako su se u nekim zemljama javili signali za ekonomski preokret, postoji bojazan da će biti potrebno duže vrijeme da dođe do oporavka investicija i potrošnje na predkriznu razinu.

3.1. Skupine koje su najviše pogođene ekonomskom krizom

Kao posljedica ekonomske krize dolazi i do opadanja participacije radne snage. Globalni i regionalni trendovi u stopama participacije radne snage ostali su relativno stabilni tijekom vremena, čak i u uvjetima kriza. Unatoč tomu, efekti participacije pojedinih skupina na tržištu rada značajno se razlikuju te ukazuju na pojavu posebnih ranjivih skupina kao što su mladi i stariji. Upravo povijesna iskustva podsjećaju da su mladi, stariji, nekvalificirani i žene, kao i migranti posebno ranjiva skupina u slučaju ekonomske recesije.

Općenito, u regijama u kojima je između 2008. i 2009. godine došlo do najvećih promjena u kretanju stopa nezaposlenosti, došlo je i do najvećeg pada u stopama participacije radne snage (razvijene zemlje i Europska unija). U ostalim regijama, promjene u kretanju participacije radne snage bile su vrlo ograničene.

Smanjena potreba za radnom snagom još je izraženija za pojedine grupe na tržištu rada kao što su mladi, stari, nekvalificirani radnici, žene i imigranti obzirom da u situaciji ekonomske krize oni još teže pronalaze zaposlenje ili ostaju bez njega. U takvoj situaciji najčešće prestaju aktivno tražiti posao i ubrajaju se u skupinu obeshrabrenih radnika.

U slučaju mladih osoba, obeshrabrenost pri pronalasku prilika za zapošljavanje može rezultirati odlukama o odgađanju ulaska na tržište rada, dok kod starijih osoba dovodi do povlačenja s tržišta rada i umirovljenja.

Naime, starije osobe se suočavaju s većim preprekama prilikom ponovnog ulaska na tržište rada, kao i većem smanjenju nadnice (smanjenje nadnice za radnike sa 25 do 30 godina radnim iskustvom iznosilo je 36%, dok za one s radnim stažem manjim od deset godina nije bilo smanjenja nadnica). U slučaju smanjene potražnje za radom, otvara se manje novih radnih mjesta što još više otežava poziciju mladih osoba, bez odgovarajućeg iskustva.

Situacija je posebno otežavajuća i za nekvalificirane radnike i žene. Poslodavci su više skloni otpuštanju nekvalificiranih radnika obzirom da oni u najvećem broju slučajeva imaju fleksibilne radne sporazume.

Slična je situacija i sa ženama, koje su češće niže stručne spreme i na ustajalom tržištu rada još će imati veće poteškoće prilikom ponovnog zapošljavanja. Imigranti su također u najvećem broju slučajeva prvi koji će biti otpušteni u slučaju krize obzirom da su najčešće zaposleni u najosjetljivijim sektorima, poput građevinarstva, turizma te posjeduju privremene ugovore o radu. Osim mladih radnika u 2009. godini financijskom krizom su bili značajno pogođeni i svi privremeno zaposleni radnici te nekvalificirani i polukvalificirani radnici.

3.2. Analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je skoro cijelo desetljeće imala snažan gospodarski rast. Rast je u prosjeku iznosio više od 4 posto i uglavnom je bio rezultat domaće potražnje. Sektor netrživih dobara, kao maloprodaja, građevinarstvo i turizam, imao je najviše koristi od brzog rasta domaće i strane potražnje u tom razdoblju. Ovako visok rast doveo je do brze konvergencije s EU dohotkom per capita te je Hrvatska do 2008. dosegla 63 posto BDP-a per capita.

Zahvaljujući snažnom gospodarskom rastu, uvjeti na tržištu rada su se do 2008. značajno poboljšali. Prosječni godišnji rast zaposlenosti iznosio je 2,2 posto, a dominirali su sektor usluga i prerađivačka industrija. Slijedom toga nezaposlenost se smanjila za 40 posto, a stopa nezaposlenosti za jednu četvrtinu. Zapravo je krajem 2008. glavni dijalog o politici bio usmjeren na rješavanje problema manjka potrebnih vještina i povećanje relativno niskog participiranja radne snage, a što je postalo prepreka daljnjem rastu. Neusklađenost kvalifikacija s potrebama tržišta, na što je ukazivao izuzetno visok udio dugoročne nezaposlenosti, bila je glavni uzrok još uvijek uporno visoke nezaposlenosti. Kako je ponuda rada postala deficitarna, u okruženju rastuće potražnje za radom pritisak na rast realnih plaća bio je snažan. Dohodak stanovništva brzo je rastao kao rezultat zaposlenosti i rasta plaća, što je dovelo do znatnog smanjenja siromaštva u Hrvatskoj tijekom proteklih nekoliko godina.

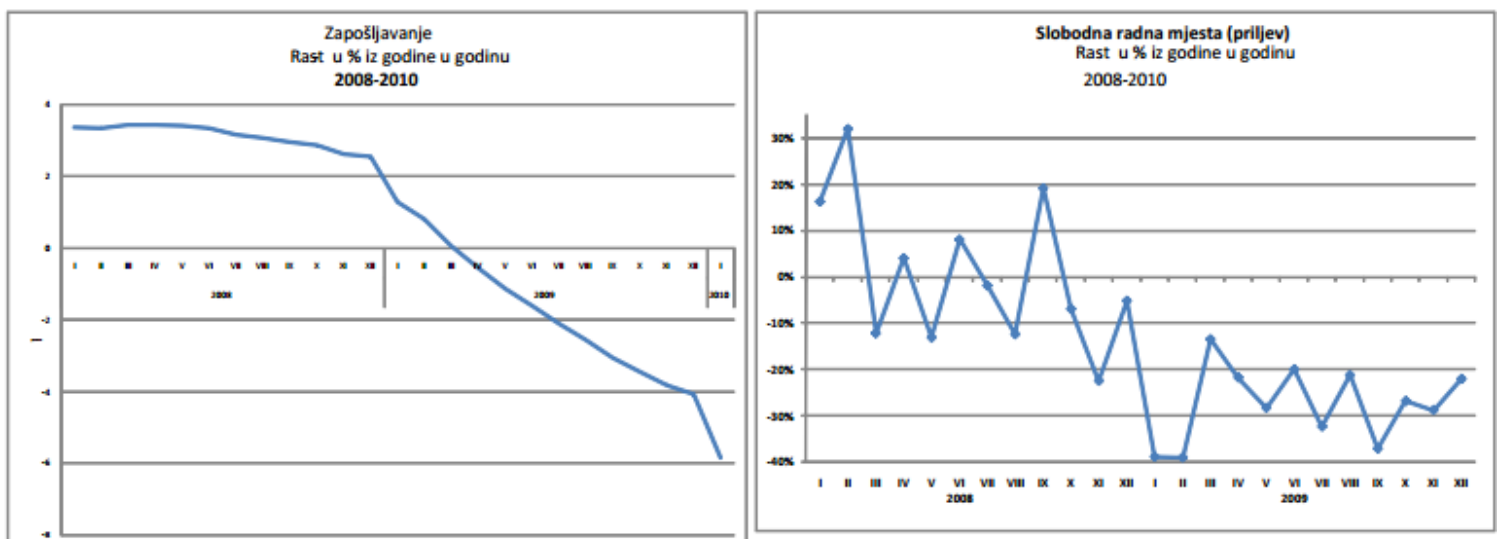
Učinak globalne ekonomske krize na tržište rada u Hrvatskoj je značajan, iako ne toliko

dramatičan kao u nekim drugim zemljama u regiji. Zaposlenost je pala, a nezaposlenost se povećala, iako manje nego u većini zemalja EU-a. Osim toga, stopa sudjelovanja radne snage je pala, jer su neki radnici mišljenja kako za njih nema posla i prestali su ga tražiti (tzv. efekt obeshrabrenog radnika). Istodobno, pad potražnje za radnom snagom odrazio se u usporavanju rasta realnih plaća.

Za razliku od nekih drugih zemalja u regiji, prilagođavanje radnih sati imala je ograničenu ulogu, iako, prema nekim neformalnim saznanjima, mnogi radnici koriste (ne)plaćeni obvezni godišnji odmor.

Kao i drugdje, kriza je uglavnom pogodila prerađivačku industriju, sektor trgovine i građevinarstva. Rezultat toga bio je da su krizom najviše pogođeni kvalificirani radnici iz proizvodnje, muškog spola, u primarnoj dobi.

Slika 2: Pad potražnje za radnom snagom za vrijeme krize

Izvor: Državni zavod za statistiku

Hrvatska se nalazi među tri najlošije rangirane zemlje EU gledajući brojne pokazatelje tržišta rada: stopu nezaposlenosti, stopu dugotrajne i vrlo dugotrajne nezaposlenosti, stopu nezaposlenosti mladih, stopu zaposlenosti, stopu aktivnosti stanovništva, ali i prosječno trajanje duljine radnog vijeka zaposlenih.

Iako je Vlada donekle pronašla način protiv borbe nezaposlenosti mladih osoba i dalje problem ostaje konstantan pad broja zaposlenih koji slabljenjem gospodarstva gube posao, te porast mladih osoba sa srednjoškolskim obrazovanjem koje nisu niti dobile priliku zaposlenja.

Iz tablice 1 se jasno vidi kako je od 2008. do 2013. konstantno rastao broj osoba koje su iz statusa zaposlene prešle u nezaposlene. Također broj mladih nezaposlenih osoba koje su završile redovno školovanje konstantno raste u istom razdoblju. Uzrok tome su već navedeni razlozi ekonomska kriza uslijed koje slabi gospodarstvo Hrvatske. Pomak se događa 2014. kada se usporava trend zaposlenih osoba koje ostaju bez posla.

Tablica 1: Registrirana nezaposlenost osoba koje su bile u radnom odnosu i osobe sa završenim redovnim obrazovanjem

Godina	Radni odnos	Redovno školovanje	Ukupno
2008.	120.199	13.975	134.174
2009.	150.791	15.455	166.237
2010.	182.963	19.572	202.535
2011.	179.049	20.690	177.739
2012.	188.635	23.584	212.219
2013.	204.014	26.869	230.883
2014.	192.876	26.200	219.076

IZVOR: Autorov izračun prema podacima Državnog zavoda za statistiku u razdoblju 2008.-2014.godine

Broj nezaposlenih u Hrvatskoj već deset godina ne pada ispod 230 tisuća, a od izbivanja globalne ekonomske krize 2008. nije manji od 300 tisuća. Konstantnim povećanjem broja nezaposlenih osoba može se reći da u Republici Hrvatskoj postoji trend nezaposlenosti koji se nastavlja iz godine u godinu.

Na tablici 2. prezentirani su podaci koji pokazuju ukupno kretanje zaposlenih i nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj od 2005. do travnja 2014. godine. Ukupan broj zaposlenih od 2005. do prva četiri mjeseca 2014. smanjen je za 7,4% ili za 105,5 tisuća. U tom razdoblju najveće smanjenje zaposlenih registrirano je prvi puta početkom recesije, oko 2009. (1.449 tisuća zaposlenih ili pad od 106 tisuća), i drugi puta 2013. što je manje za 31 tisuću zaposlenih ili 2,2%, nego u 2012. Visoki pad zaposlenosti posljedica je smanjenja zaposlenih u obrtu i slobodnim profesijama te individualnih poljoprivrednika. Struktura zaposlenosti prema spolu pokazuje da su od ukupnog broja zaposlenih, 47,0% žene i taj udio se kreće između 45 i 47% od 2005. U ukupnom broju zaposlenih dominantno mjesto zauzimaju zaposleni u pravnim osobama - 84%, u obrtu i slobodnim profesijama - 14,5% te individualni

poljoprivrednici 1,8%. U promatranom razdoblju broj registriranih pravnih osoba povećan je za 31%. Istovremeno se broj zaposlenih smanjio za 7,4% ili 105,5 tisuća. Kretanje broja zaposlenih u obrtu i slobodnim profesijama kontinuirano je u padu od 2009. te je broj zaposlenih od 2014. manji za 26% ili 67,2 tisuće u odnosu na 2005. Najveći pad broja zaposlenih imaju individualni poljoprivrednici, i to za dvostruko više (52,4%) ili 25,7 tisuća. Od 2005. do 2013. broj nezaposlenih osoba veći je za 11,8% ili 36,4 tisuća, a time je stopa registrirane nezaposlenosti povećana sa 17,9% na 20,2%. Najveći broj nezaposlenih osoba registriran je 2013.godine 345,1 nezaposlenih osoba.

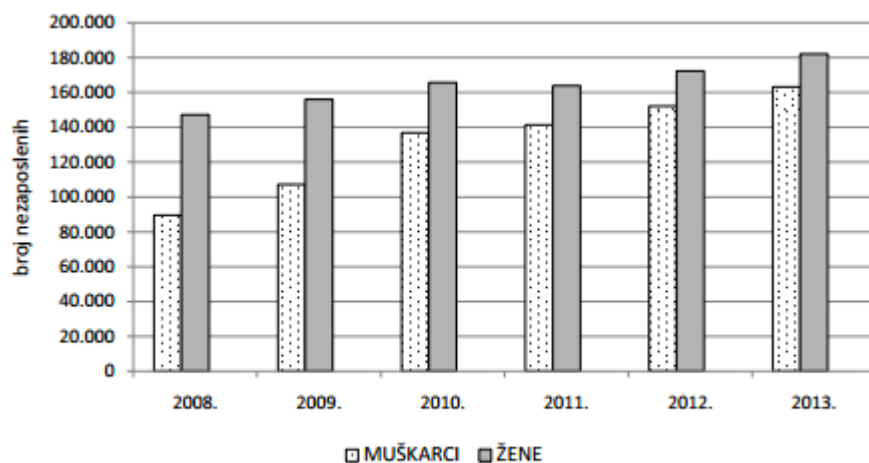
Tablica 2: Ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih u Republici Hrvatskoj 2005.-2014.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	I-IV. 2014.
Ukupan broj zaposlenih (u tjs.)	1 428	1 468	1 517	1 555	1 449	1 432	1 411	1 395	1 364	1 314,5
Od toga žene (u tjs.)	641	661	684	701	679	657	651	646	626	613,5
Postotak zaposlenih žena (%)	45	45	45	45	45	46	46	46	46	46,7
Broj zaposlenih u pravnim osobama (u tjs.)	1 113	1 160	1 212	1 252	1 211	1 168	1 160	1 153	1 132	1 100
Broj pravnih osoba (u tjs.)	227	239	252	264	263	275	284	295	299	-
Zaposleni u obrtu i slobodnim profesijama (u tjs.)	258	263	264	265	252	232	221	213	206,7	190,8
Individualni poljoprivrednici (u tjs.)	49	45	41	38	35	32	31	29	25	23,3
Broj nezaposlenih osoba	388 738	291 616	264 448	236 741	263 174	382 425	305 333	324 324	345 112	373 494
Stopa registrirane nezaposlenosti (%)	17,9	16,6	14,8	13,2	14,9	17,4	18,7	18,9	20,2	22,1
Stopa anketne nezaposlenosti (%)	12,7	11,2	9,5	8,4	9,1	11,6	13,5	15,8	17,1	20,6

Izvor: Zaposlenost i nezaposlenost u Hrvatskoj i EU, <http://www.poslovni-info.eu/>

3.2.1. Struktura nezaposlenosti prema spolu

Grafikon 1: Struktura nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj prema spolu, 2008. - 2013.

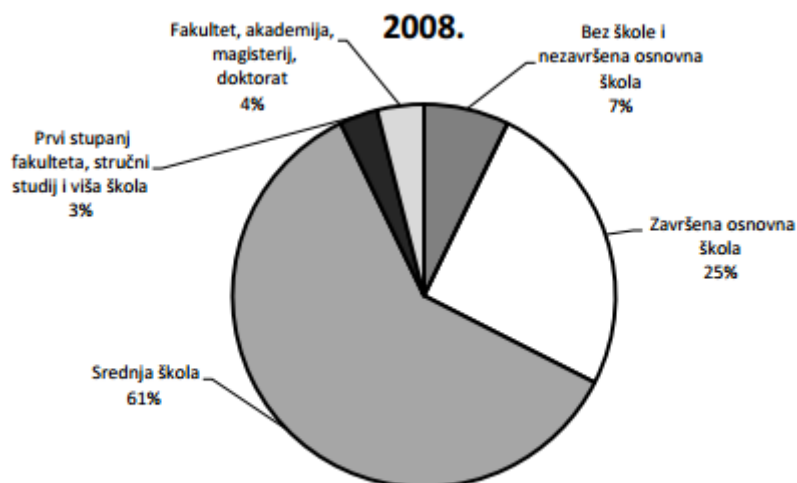

Izvor: Autorov izračun prema podacima Državnog zavoda za statistiku u razdoblju 2008.-2013. godine

Na grafikonu 1. se vidi podjela nezaposlenosti između muškaraca i žena. Veći je broj nezaposlenih žena u odnosu na nezaposleni broj muškaraca. Broj nezaposlenih muškaraca 2008. godine je 89.541, dok je broj žena 147.200. U 2009. godini nezaposleni broj muškaraca raste na 107.115 dok je kod žena taj broj raste na 156.059. Broj nezaposlenih muškaraca 2010. godine je 136.806, dok je broj žena 165.619. U 2011. godini nezaposleni broj muškaraca raste na 141.409 dok je kod žena taj broj raste na 163.924. Broj nezaposlenih muškaraca 2012. godine je 152.079, dok je broj žena 172.244. U 2013. godini nezaposleni broj muškaraca raste na 163.070 dok je kod žena taj broj raste na 182.042. Za prikaz strukture nezaposlenosti prema spolu korišten je dijagram dvostrukih stupaca kojim se uspoređuju podaci dva niza, u ovom slučaju za muškarce i žene.

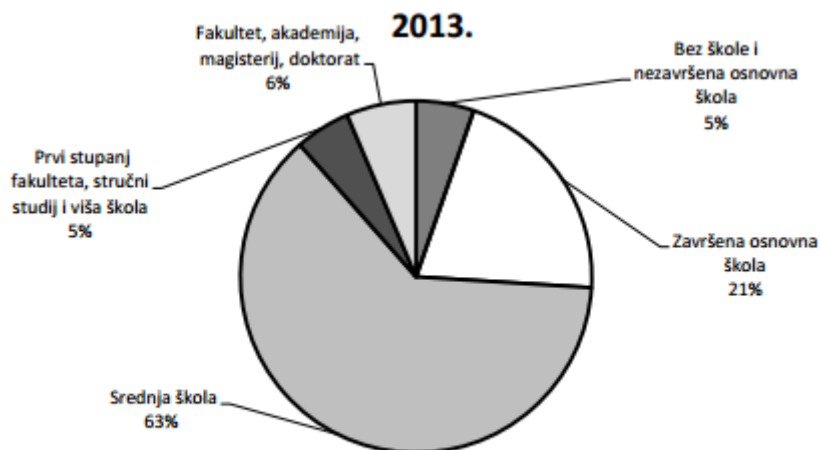
3.2.2. Struktura nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja u RH

Grafikon 2: Struktura nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u 2008. godini prema stupnju obrazovanja

Izvor: Autorov izračun prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2008. Godinu.

Grafikon 3: Struktura nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u 2013. godini prema stupnju obrazovanja

Izvor: Autorov izračun prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2013. godinu

Usporedbom grafikona 3. i 4. koji se odnose na strukturu nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja za 2008. i 2013. godinu mogu se uočiti promjene u strukturi. Najveći broj nezaposlenih su osobe sa završenom srednjom školom, njihov postotak u 2008. godini iznosi 61%, dok u 2013. godini taj postotak je veći za 2 % i iznosi 63%. U 2008. godini 25% nezaposlenih činile su osobe sa završenom osnovnom školom, taj postotak se u 2013. godini smanjio i iznosi 21%. Nezaposlene osobe koje nemaju nikakav stupanj obrazovanja u 2008. godini čine 7% ukupne nezaposlenosti, za 2013. godinu taj podatak je manji i iznosi 5%. Sa najmanjim udjelima u 2008. godini sudjeluju nezaposlene osobe sa završenim višim (3%) i visokim (4%) stupnjem obrazovanja, dok u 2013. godini ovi udjeli su veći, viši stupanj obrazovanja iznosi 5% i visoki 6%.

Razlozi za ovakve promjene mogu biti razni, definitivne promjene su potrebe tržištu rada za radnom snagom. Iz strukture nezaposlenosti vidljivo je povećanje nezaposlenih osoba koje su stekle viši i visoki stupanj obrazovanja. Kao veliki problem u Republici Hrvatskoj ističe se nezaposlenost mladih visokoobrazovanih osoba.

3.3. Stanje i kretanje nezaposlenosti u posljednje dvije godine (2014.-2015.)

Nakon šest godina pada, 2015. godine ostvaren je rast bruto domaćeg proizvoda na godišnjoj razini od 1,6%. Pozitivni su pokazatelji ostvareni u području industrijske proizvodnje, trgovine na malo, turizma te vanjskotrgovinskoga prometa, a evidentni su pomaci i u području građevinarstva. Indeks potrošačkih cijena ponovno je zabilježio negativnu stopu rasta (-0,5%) te su prosječne neto plaće po zaposlenom porasle u nominalnom i realnom iznosu.

Tijekom 2015. godine ostvarene su pozitivne promjene na tržištu rada, gledajući rezultate i administrativnih izvora i Ankete o radnoj snazi, tj. došlo je do blagog povećanja zaposlenosti, značajnijeg smanjenja nezaposlenosti te slijedom toga i do smanjenja stope nezaposlenosti.

3.3.1. Registrirana zaposlenost i nezaposlenost

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, temeljenim na administrativnim izvorima, godine 2015. u Republici Hrvatskoj broj zaposlenih povećao se za 1,1%, broj nezaposlenih smanjio se za 12,9%, pa se istodobno smanjio i ukupni broj aktivnog stanovništva za 1,7%.

Tablica 3: Aktivno stanovništvo prema administrativnim izvorima (godišnji prosjek 2014. i 2015. godine)

	2014.	2015.	Indeks 2015./2014.
Aktivno stanovništvo	1.670.336	1.642.474	98,3
Zaposleni	1.342.149	1.356.568	101,1
- Zaposleni u pravnim osobama	1.120.507	1.141.222	101,8
- Zaposleni u obrtu i slobodnim profesijama	198.911	194.142	97,6
- Osiguranici poljoprivrednici	22.731	21.204	93,3
Nezaposleni	328.187	285.906	87,1
Stopa registrirane nezaposlenosti	19,6	17,4	-

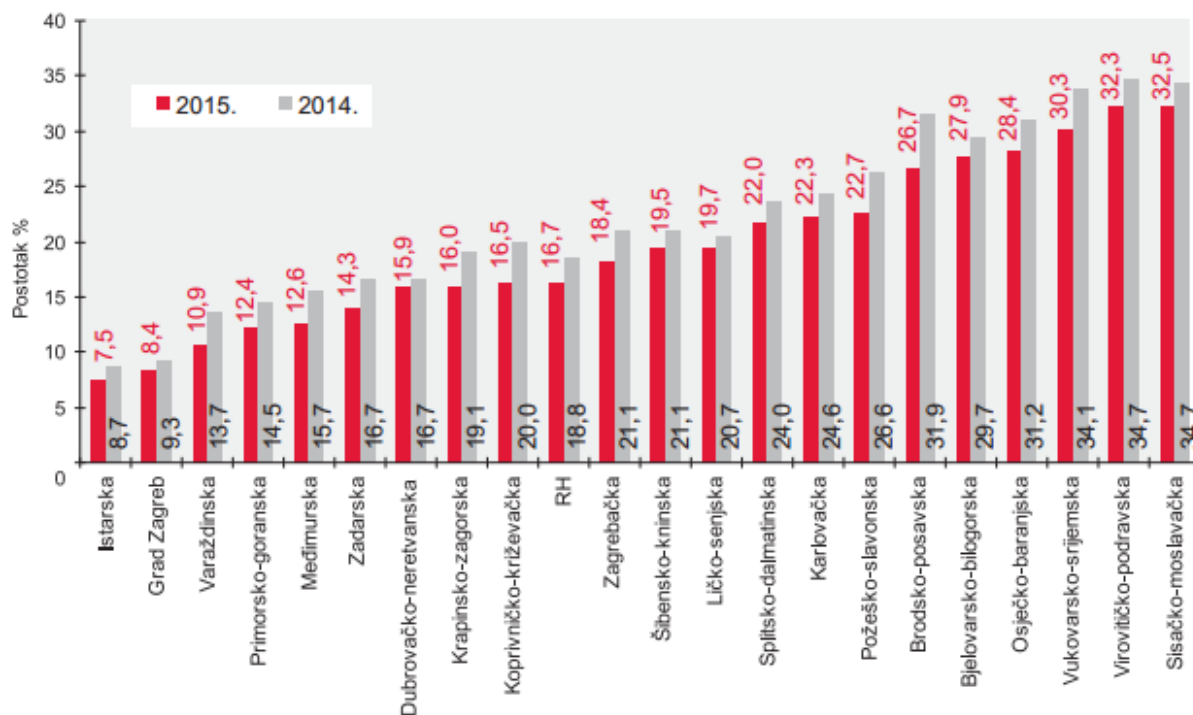
Izvor: Državni zavod za statistiku RH

Godišnji prosjek registriranoga broja zaposlenih u 2015. iznosio je 1.356.568, što u usporedbi s 2014. godinom znači povećanje za 14.419 osoba ili 1,1%. Povećanje broja zaposlenih ostvareno je u sektoru pravnih osoba za 1,8%, koji čini 84,1% ukupne registrirane zaposlenosti, dok je smanjen broj zaposlenih u sektoru obrta i slobodnih profesija za 2,4% te u sektoru „individualnih“ poljoprivrednika za 6,7%.

Prema sektoru djelatnosti (poljoprivredni, nepoljoprivredni i uslužni), struktura zaposlenih osoba u 2015. godini pokazuje da je 69,7% zaposlenih radilo u uslužnim, 26,4% u nepoljoprivrednim te 3,8% u poljoprivrednim djelatnostima. Uspoređujući s 2014. godinom povećao se udio uslužnih (za 0,8 postotnih bodova), a smanjio udio nepoljoprivrednih (za 0,6 postotnih bodova) i poljoprivrednih (za 0,2 postotna boda) djelatnosti.

Registrirana nezaposlenost značajno se smanjila u 2015. godini. U usporedbi s 2014. godinom, prosječni broj nezaposlenih manji je za 42.280 osoba ili 12,9%, tj. spustio se s evidentiranih 328.187 osoba u 2014. na 285.906 osoba u 2015. godini. Smanjenju registrirane nezaposlenosti pridonio je manji broj novoprijavljenih na evidenciju nezaposlenih (za 1,7%), uz istodobno povećani broj zaposlenih s evidencije (za 3,1%) tijekom godine.

Grafikon 4: Stope nezaposlenosti po županijama, godišnj prosijek 2014. i 2015. godine (administrativni izvori podataka)

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ 2015. godine)

Iz grafikona 4 može se vidjeti da postoje značajne razlike u stopi nezaposlenosti po pojedinim županijama. Najniže stope nezaposlenosti ostvarene su u Istarskoj županiji (7,5%) i Gradu Zagrebu (8,4%), a nižu stopu od prosječne državne imale su i ove županije: Varaždinska (10,9%), Primorsko-goranska (12,4%), Međimurska (12,6%), Zadarska (14,3%), Dubrovačko-neretvanska (15,9%), Krapinskozagorska (16,0%) i Koprivničko-križevačka (16,5%). Istodobno, najviše su stope nezaposlenosti zabilježene na području Sisačko-moslavačke i Virovitičko-podravske županije (32,5% i 32,3%), a zatim: Vukovarsko-srijemske (30,3%), Osječko-baranjske (28,4%), Bjelovarsko-bilogorske (27,9%) te Brodsko-posavske (26,8%) županije.

U usporedbi s prethodnom godinom, stopa nezaposlenosti smanjena je u svim županijama. Najveće smanjenje bilo je u Brodsko-posavskoj županiji (za 5,2 postotna boda) te Požeškoslavonskoj (za 3,9 postotnih bodova), Vukovarsko-srijemskoj (za 3,8 postotnih bodova) i Koprivničko-križevačkoj (za 3,5 postotnih bodova), a najmanji pad dogodio se u Dubrovačkoneretvanskoj županiji i Gradu Zagrebu (za 0,7 odnosno 0,9 postotnih bodova) te Ličko-senjskoj (za 1 postotni bod) i Istarskoj županiji (za 1,2 postotna boda).

3.3.2. Zaposlenost i nezaposlenost prema Anketi o radnoj snazi

Anketu o radnoj snazi provodi Državni zavod za statistiku, u skladu s metodološkim pravilima Europskoga statističkog ureda (Eurostata), pa je ovaj izvor podataka međunarodno usporediv. U 2015. godini prema Anketi o radnoj snazi aktivnog je stanovništva u Republici Hrvatskoj bilo prosječno 1.898.000 osoba (5.000 osoba ili 0,3% više nego u 2014.), pri čemu je bilo 1.589.000 zaposlenih, a 309.000 nezaposlenih osoba. Broj zaposlenih povećao se za 23.000 osoba ili 1,5%, dok se broj nezaposlenih smanjio za 18.000 osoba ili 5,5%. Istodobno, povećala se i stopa zaposlenosti (15-64) od 54,6% u 2014. na 55,8% u 2015. godini.

Prosječna stopa anketne nezaposlenosti za 2015. godinu iznosila je 16,3%, te je manja za 1 postotni bod u odnosu na prošlogodišnju razinu, a kao rezultat istodobnog smanjenja broja nezaposlenog i povećanja broja zaposlenog odnosno aktivnog stanovništva.

Tablica 4: Aktivno stanovništvo prema Anketi o radnoj snazi (godišnji prosjek 2014. i 2015. godine)

	2014.	2015.	Indeks 2015./2014.
Aktivno stanovništvo	1.893.000	1.898.000	100,3
Zaposleni	1.566.000	1.589.000	101,5
Stopa zaposlenosti (15 - 64)	54,6	55,8	-
Nezaposleni	327.000	309.000	94,5
Stopa anketne nezaposlenosti	17,3	16,3	-

Izvor: Državni zavod za statistiku RH

Anketni podaci o tržištu rada ukazuju na nešto viši porast zaposlenosti (1,5% naspram 1,1%) i znatno blaži pad nezaposlenosti (5,5% naspram 12,9%) u odnosu na administrativne izvore, te se općenito kreću na višoj apsolutnoj razini: broj aktivnog stanovništva veći je 15,6%, broj zaposlenih 17,1% a broj nezaposlenih 8,1% u usporedbi s administrativnim podacima Državnoga zavoda za statistiku (sukladno različitoj metodologiji mjerenja zaposlenosti i nezaposlenosti).

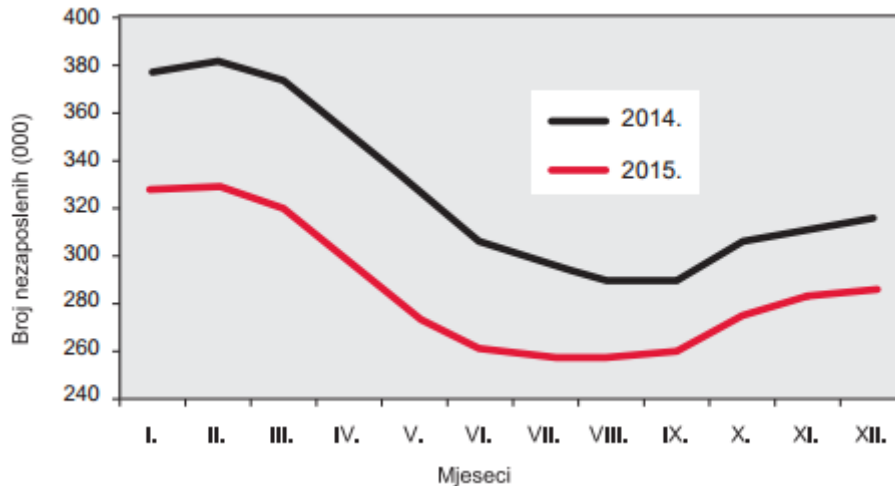
3.3.3. Kretanje ukupne nezaposlenosti

U prosincu 2015. godine na evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje bilo je 285.468 nezaposlenih osoba, što je 9,9% manje nego u istom mjesecu prethodne godine. Ukupan broj novoprijavljenih (310.701) na evidenciju nezaposlenih tijekom 2015. godine bio je manji od

zbroja zaposlenih s evidencije i brisanih iz evidencije zbog drugih razloga (341.996), što je rezultiralo padom nezaposlenosti.

U svakom je mjesecu 2015. godine broj nezaposlenih bio manji nego u istom mjesecu 2014. godine, premda je ta razlika, mjerena postocima, bila nešto veća u prvoj polovici godine nego u drugoj.

Grafikon 5. Broj nezaposlenih osoba tijekom 2014. i 2015. godine

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)

Kao i svake godine, i tijekom 2015. sezonski su čimbenici utjecali na kretanje broja nezaposlenih na evidenciji Zavoda. Broj nezaposlenih osoba se povećavao u siječnju i veljači, potom je tijekom proljetnih i ljetnih mjeseci došlo do izrazitog smanjivanja, da bi se od rujna broj evidentiranih nezaposlenih osoba ponovno povećavao sve do kraja godine. U skladu s tim, najveći broj nezaposlenih zabilježen je u veljači (329.751), a najmanji u kolovozu (256.748).

3.3.4. Kretanje i sastav nezaposlenosti prema spolu, dobi i razini obrazovanja

Prosječni broj nezaposlenih smanjio se s 328.187 u 2014. godini na 285.906 u 2015. godini, što je smanjenje od 12,9%. Smanjio se prosječni broj nezaposlenih i muškaraca i žena, ali smanjenje broja nezaposlenih muškaraca (14,8%) bilo je nešto veće od smanjenja broja nezaposlenih žena (11,2%), tako da se udio muškaraca u ukupnom broju nezaposlenih smanjio, a udio žena povećao (za 1,1 postotni bod).

Tablica 5: Prosječni broj nezaposlenih prema spolu u 2014. i 2015. godini

Spol	2014.		2015.		Indeks 2015./2014.
	Broj	%	Broj	%	
Muškarci	153.485	46,8	130.698	45,7	85,2
Žene	174.702	53,2	155.208	54,3	88,8
UKUPNO	328.187	100,0	285.906	100,0	87,1

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)

Što se tiče kretanja nezaposlenosti prema dobi, prosječni broj nezaposlenih smanjio se kod većine dobnih skupina. Najznačajnije postotno smanjenje prosječnog broja nezaposlenih zabilježeno je kod mlađih dobnih skupina. Tako se broj nezaposlenih osoba u dobi od 20 do 24 godine smanjio 18,0%, dok se broj nezaposlenih osoba u dobi od 25 do 29 godina smanjio 19,0%. Pad broja nezaposlenih srednje dobi bio je manji, ali također značajan. Broj nezaposlenih u dobi od 40 do 44 godine, na primjer, smanjio se 11,9%. Nasuprot tome, kod najstarije dobne skupine zabilježen je porast nezaposlenosti. Tako se broj nezaposlenih starijih od 60 godina povećao 4,1%. U skladu s tim, najviše se povećao i udio najstarije dobne skupine u ukupnom broju nezaposlenih osoba.

Tablica 6: Prosječni broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2014. i 2015. godini

Dob	2014.		2015.		Indeks 2015./2014.
	Broj	%	Broj	%	
Od 15 do 19	16.683	5,1	14.814	5,2	88,8
Od 20 do 24	42.593	13,0	34.910	12,2	82,0
Od 25 do 29	43.207	13,2	35.001	12,2	81,0
Od 30 do 34	36.513	11,1	30.615	10,7	83,8
Od 35 do 39	33.440	10,2	28.940	10,1	86,5
Od 40 do 44	31.106	9,5	27.409	9,6	88,1
Od 45 do 49	33.900	10,3	29.664	10,4	87,5
Od 50 do 54	36.380	11,1	32.541	11,4	89,4
Od 55 do 59	39.304	12,0	36.334	12,7	92,4
60 i više	15.061	4,6	15.678	5,5	104,1
UKUPNO	328.187	100,0	285.906	100,0	87,1

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)

U 2015. godini smanjio se prosječni broj nezaposlenih svih obrazovnih skupina. Tako se prosječni broj nezaposlenih bez škole smanjio 11,4%, a onih sa završenom osnovnom školom 12,6%. Prosječni broj nezaposlenih s trogodišnjom srednjom školom pao je 14,7%, a s

četverogodišnjom srednjom školom i gimnazijom 12,7%. Smanjenje broja nezaposlenih s višim i visokim obrazovanjem bilo je nešto manje izraženo. Prosječan broj nezaposlenih s fakultetom ili akademijom smanjio se 9,5%, a s prvim stupnjem fakulteta, stručnim studijem ili višom školom 10,0%.

Tablica 7: Prosječni broj nezaposlnih osoba prema razini obrazovanja u 2014. i 2015. godini

Razina obrazovanja	2014.		2015.		Indeks 2015./2014.
	Broj	%	Broj	%	
Bez škole i nezavršena osnovna škola	17.688	5,4	15.664	5,5	88,6
Osnovna škola	67.740	20,6	59.222	20,7	87,4
SŠ za zanimanja do 3 godine i škola za KV i VKV radnike	107.823	32,9	91.985	32,2	85,3
SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazija	94.443	28,8	82.464	28,8	87,3
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	17.695	5,4	15.930	5,6	90,0
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	22.798	6,9	20.641	7,2	90,5
UKUPNO	328.187	100,0	285.906	100,0	87,1

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)

3.4. Nezaposlenost mladih visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj

Nezaposlenost visokoobrazovanih osoba jedan je od značajnijih problema današnjice. Postavlja se pitanje oportunitetnog troška, odnosno treba li nastaviti školovanje nakon srednjoškolskog obrazovanja, tj. ući u sustav visokog obrazovanja ili tražiti posao. Statistički podaci nezaposlenih osoba, prema razini obrazovanja za Republiku Hrvatsku, pokazuju veći broj nezaposlenih osoba srednje stručne spreme, što proizlazi iz činjenice da većina Hrvata ima završeno srednje obrazovanje iako se taj trend mijenja. Ako se promotre podatci od 2007. godine pa do danas, može se zaključiti da sve veći broj osoba izlazi iz sustava tercijarnog obrazovanja te se prijavljuje na Hrvatski zavod za zapošljavanje bez stečenog radnog iskustva u vrijeme svog školovanja.

Hrvatski zavod za zapošljavanje počeo je s provedbom Garancije za mlade 1. srpnja 2013. te je već postojeći paket aktivnih mjera namijenjenih mladima, „Mladi i kreativni“ dopunio s dodatnih 11 mjera prvenstveno namijenjenih mladima do 29 godina, bolje prilagođenih pojedinačnim potrebama i trenutnoj situaciji na tržištu rada.

Rast nezaposlenosti mladih u svijetu u posljednje tri godine pokazuje da je na tržištu rada globalna kriza najjače pogodila upravo mlade, i to bez obzira je li riječ o više ili manje fleksibilnom tržištu rada. Potvrđuje to primjer Irske koju je, unatoč liberalizaciji tržišta rada, pogodilo jedno od najvećih povećanja nezaposlenosti mladih ljudi.

Mladi ljudi su specifična skupina, svaka država se na svoj način bori s ovim problemom. Hrvatska kao relativno mlada država donekle je pronašla način kako ublažiti nezaposlenost mladih visokoobrazovanih osoba. Aktivnim mjerama zapošljavanja najčešće se podupire prelazak iz nezaposlenosti u svijet rada pomoću obrazovanja, stjecanja radnog iskustva na radnom mjestu, kroz javne radove, potpore za zapošljavanje određenih skupina nezaposlenih osoba ili kroz poticanje samozapošljavanja, a sve kako bi nezaposlena osoba povećala svoje šanse za zaposlenje.

Tablica 8: Registrirana nezaposlenost mladih u RH (2008.-2013.)

Dobna skupina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
15-19	11.420	13.220	15.811	15.617	17.186	18.140
20-24	28.416	33.644	40.007	41.087	44.875	47.619
25-29	28.217	33.743	41.205	41.929	45.445	47.441
Ukupno	68.053	80.607	97.024	98.624	107.506	113.200

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

U tablici 8. možemo promotriti kako je u razdoblju od 2008. do 2013. broj nezaposlenih mladih porastao sa 68.053 na 113.200, s najvećim porastom na prijelazu iz 2009. na 2010. godinu.

Provođenje mjere stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa i usprkos brojnim kritikama na koje je mjera naišla, nezaposlene osobe izuzetno dobro su prihvatile mogućnost stjecanja radnog iskustva što pokazuju i podaci o broju uključenih mladih visokoobrazovanih osoba. Usprkos brojnim kritikama, od niske naknade do mogućnosti da pojedini, kratkovidni, poslodavci svakih godinu dana primaju novu osobu ili nove osobe na osposobljavanje umjesto da po osposobljavanju zaposle mladu osobu koja bi nakon godinu dana stručnog osposobljavanja trebala biti, kako nam sam izraz nameće, osposobljena za rad (Vlada Republike Hrvatske, 2015a). Ova mjera pokazuje dobre rezultate.

3.5. Provođenje Aktivne politike zapošljavanja

Hrvatska provodi mjere aktivne politike zapošljavanja (APZ) čija je glavna svrha aktivacija radne snage i uključivanje nezaposlenih osoba na tržište rada, kao i smanjenje rizika gubitka posla za zaposlene osobe s nedostatkom određenih znanja i vještina.

Može se ocijeniti da Hrvatska uglavnom ide u pravcu politika zapošljavanja što se provode u Europi, koje obilježava jači naglasak na aktivne mjere u odnosu na one pasivne. Iako su u Hrvatskoj povećana izdvajanja za APZ, problemi su bili vezani uz njihovo kratko trajanje i relativno nisku konzistentnost. Mjere poput stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa s ciljem stjecanja radnog iskustva i poboljšanja zapošljivosti počele su se intenzivnije usmjeravati na osobe s nižom razinom zapošljivosti i dugotrajno nezaposlene, što je značajan pozitivan kvalitativni korak u njihovom oblikovanju i provedbi. Prema viđenju različitih dionika, mjere APZ-a u cjelini su dovoljno dostupne i svi potencijalni korisnici mjera dovoljno dobro informirani o njima. Ispitanici navode kako su mjere pozitivne i za poslodavce i za nezaposlene osobe prijavljene HZZ-u te definitivno svi imaju koristi od toga. Mjere su dobro usmjerene prema mladima i prema zapošljavanju osoba iznad 50 godina dok su javni radovi namijenjeni ponajviše dugotrajno nezaposlenim osobama. Poslodavci su zadovoljni jer u cijeloj lepezi mjera mogu naći neke koje mogu koristiti. Aktivne mjere zapošljavanja dijelimo na indirektne i direktne (Crnković-Pozaić, 1994).

3.5.1. Indirektne mjere suzbijanja nezaposlenosti

Indirektne mjere se zasnivaju na poticanju proizvodnje. Na taj se način stvara potreba za otvaranjem novih radnih mjesta. Jedna od takvih mjera je privatizacija društvene/državne imovine to jest prodaja te imovine privatnim ili pravnim osobama. Prednost privatizacije je u tome što omogućuje identificiranje vlasnika poduzeća (poduzeće više nije "opće dobro") tako da bi se uopće imalo koga stimulirati na proizvodnju. Zatim, pretpostavka je da će tim poduzetnicima biti stalo do proširenja proizvodnje i dugoročnog razvoja tvrtke (sad kad je ona u njihovom vlasništvu), što bi onda stvorilo potrebu za novim radnim mjestima. Nadalje, stvara se tržišna konkurencija: svatko želi zauzeti što veći dio tržišta (implicira se širenje proizvodnje). Općenito, privatizacija je preduvjet za razvoj tržišne ekonomije. Međutim, pozitivni učinci privatizacije postaju vidljivi tek nakon određenog vremena. Isprva dolazi do otpuštanja prekobrojnih radnika radi financijskog oporavka i stabilizacije poduzeća na tržištu.

Razina proizvodnje ostaje jednaka uz manji broj radnika čime se smanjuju troškovi poduzeća. Tek kad prođe razdoblje prilagodbe na nove tržišne uvjete, otvara se prostor za širenje tržišta i raste potreba za proizvodnjom i radnicima. Ostale indirektno mjere su naprimjer fondovi za kreditiranje malih i srednjih poduzeća, smanjeni porezi poslodavcima, naročito za svakog novozaposlenog radnika i sl.

3.5.2. Direktne mjere suzbijanja nezaposlenosti

Pod direktnim aktivnim mjerama zapošljavanja misli se na one koje podižu kupovnu moć građana. Tako nešto je nužno da bi porasla ukupna potražnja za uslugama i proizvodima, jer inače povećana proizvodnja (npr. kroz otvaranje novih radnih mjesta) ne bi imala smisla. U te mjere se ubrajaju: otvaranje novih radnih mjesta kroz javne radove, posredovanje i savjetovanje od strane službi zapošljavanja, stručno osposobljavanje, prekvalifikacija, pomoć kod samozapošljavanja i sufinanciranje zapošljavanja; zatim, skraćivanje radnog vremena te poticanje geografske, profesionalne i ekonomske aktivnosti i smanjenje iznosa naknade za nezaposlene. Svaka od ovih mjera ima svoje prednosti i nedostatke (ovisno i o aktualnim gospodarskim prilikama u državi).

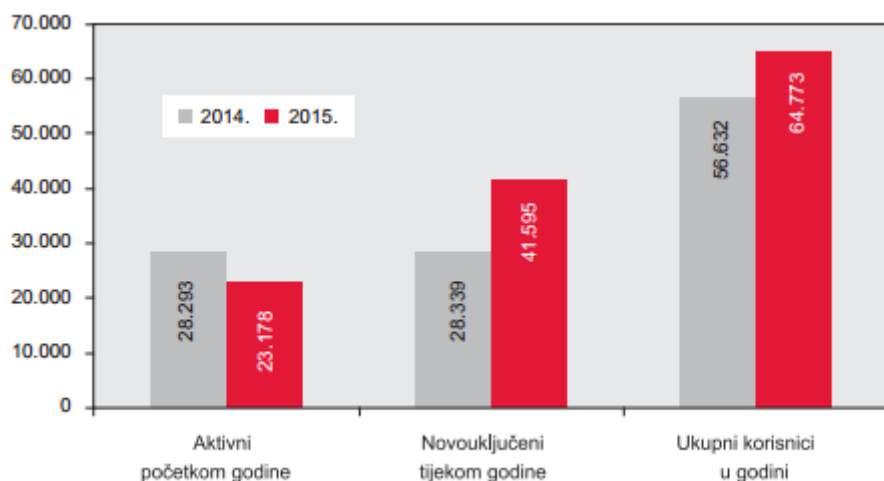
- *Javni radovi* kao mjera prikladniji su za osobe starije dobi budući da se smatra da bi kod mlađih ljudi vjerojatno došlo do interferencije s traženjem posla u struci; takvi su poslovi obično kratkotrajni i često vezani uz sezonu te ne doprinose proizvodnji (ta mjera nije profitabilna). Ipak, dovode do jačanja kupovne moći (veća potražnja za robom), te postoji određen psihološki dobitak (ljudi su zadovoljniji budući da rade).
- *Posredovanje i savjetovanje službi zapošljavanja* smatra se jeftinom i učinkovitim mjerom uz dobru organizaciju. "Smisao tih programa [službi zapošljavanja] je staviti nezaposlenog odmah na raspolaganje na tržištu rada" (Kerovec, 1997; str. 224). Za razliku od nekih drugih, ova mjera ne interferira s aktivnim traženjem posla. Međutim, to je efikasno samo ako se otvara veći broj radnih mjesta.
- *Poticanje samozapošljavanja* je mjera namijenjena onima koji svoju nezaposlenost žele riješiti ostvarivanjem vlastitih poduzetničkih ideja. Uključuje savjetovanje i osposobljavanje za poduzetništvo te financijsku i organizacijsku pomoć (kreditiranje, odgoda poreznih obveza, oslobađanje od administrativnih prepreka za registriranje poduzeća...). Međutim, ta mjera je riskantna, jer je postotak neuspjeha visok (i preko 50 %), a često je usmjerena na one koji bi i bez toga bili uspješni.

- *Osposobljavanje i prekvalifikacija* su relativno skupe mjere, ali u kombinaciji s drugima (npr. sufinanciranjem zapošljavanja) mogu biti korisne. Na taj način se uglavnom rješava problem strukturalne nezaposlenosti.
- *Sufinanciranje zapošljavanja* treba usmjeriti na one kojima je to zaista potrebno. Nizozemska istraživanja pokazuju da bi 50-70 % osoba čiji je rad subvencioniran i same našle posao. Ipak, mjera je vrlo upotrebljiva za rješavanje problema strukturalne nezaposlenosti, to jest kao pomoć pri zapošljavanju osoba s faktorima otežane zapošljivosti.
- *Poticanje geografske i ekonomske mobilnosti* još je jedna mjera kojom se nastoji smanjiti prvenstveno strukturalna nezaposlenost. Kako bi se riješio problem ove vrste nezaposlenosti, poduzeća se potiču na otvaranje radnih mjesta u područjima visoke nezaposlenosti, ali obično je potrebno i dodatno obrazovanje i prekvalifikacija radnika u tim regijama. Druga je mogućnost da se radnike pokuša potaknuti na preseljenje u ona područja gdje će moći naći posao. Međutim, to je uglavnom problematično zato što su ljudi vezani uz svoju obitelj i socijalnu okolinu.
- *Skraćivanje radnog vremena zaposlenima* da bi se zaposlili novi radnici nije popularna mjera. Dotad zaposleni radnici gube dio plaće, a poslodavci imaju veće troškove uz istu razinu proizvodnje. Međutim, smanjuju se troškovi države. Možda takva mjera može biti prihvatljiva uz manje poreze na dohodak poduzeća i za one zaposlenike koji se približavaju mirovini.
- *Smanjenje iznosa naknada za nezaposlene* je mjera koja se koristi za smanjenje takozvane frikcijske ili privremene nezaposlenosti. Njome bi se trebalo osigurati da visoke naknade za nezaposlene primaju zaista samo najsiromašniji. Mjera se sastoji u tome da se smanji realna vrijednost naknade za nezaposlenost i vrijeme kroz koje se ta naknada dobiva. Ujedno se nudi veća količina kvalitetnijih informacija vezanih uz nepopunjena radna mjesta. Na taj način se vrši pritisak na nezaposlene da aktivno traže novi posao ili da prihvate ponuđeni posao. U suprotnom se često javlja takozvana 'zamka nezaposlenosti'. Umjesto da prihvate slabo plaćeni posao, korisnici socijalne pomoći će radije nastojati tu pomoć zadržati i pritom još raditi na crno.

Mjere aktivne politike zapošljavanja u nadležnosti Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje tijekom 2015. godine koristile su ukupno 64.773 osobe, pri čemu je bilo 23.178 aktivnih

korisnika iz prethodne godine, dok je 41.595 korisnika novouključeno tijekom 2015. godine. Broj ukupnih korisnika mjera u 2015. godini bio je 14,4% veći od broja sudionika u 2014. godini, a broj novouključenih korisnika tijekom godine povećan je 46,8% u odnosu na broj novouključenih u 2014. godini.

Grafikon 6: Korisnici mjera aktivne politike zapošljavanja u 2014. i 2015. godini

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)

3.6. Tendencija kretanja nezaposlenosti u gospodarstvu

Trend negativnih kretanja u gospodarstvu nastavlja se već sedam godina uzastopce što se očituje i preko nepovoljnih indikatora stanja na tržištu rada. Tijekom gospodarske krize dinamizirali su se stari problemi hrvatskog tržišta rada: veliki broj neaktivnog stanovništva, rigidnost i nefleksibilnost tržišta, kontinuirani porast broja nezaposlenih koji prelaze u kategoriju dugotrajno nezaposlenih, demografsko starenje stanovništva.

Ukupan broj zaposlenih u RH od 2008. do prva četiri mjeseca 2015. smanjen je za 16,2% ili za 251,6 tisuća zaposlenih. U tom razdoblju najveće smanjenje zaposlenih registrirano je prvi puta početkom recesije, točnije oko 2009. (1.449 tisuća zaposlenih ili pad od 106 tisuća osoba), i drugi puta 2013. što je manje za 31 tisuću zaposlenih ili 2,2%, nego u 2012. Visoki pad zaposlenosti posljedica je smanjenja zaposlenih u pravnim osobama kod kojih je izgubljeno oko 131 tisuću radnih mjesta u periodu od 2008.-2014. Slijede zaposleni u obrtu i slobodnim profesijama gdje je izgubljeno oko 66,1 tisuću radnih mjesta te individualni poljoprivrednici kod kojih je smanjenje iznosilo 15,3 tisuća.

Što se tiče budućnosti radnih mjesta i radne snage, Cedefop (2009.) daje najopsežnije procjene te predviđa da će do 2020. godine biti čak 100 milijuna radnih mjesta u EU25, od čega 19,6 milijuna novootvorenih, a njih 84,4 oslobođenih nakon umirovljenja trenutne radne snage. Cedefop (2010.) predviđa da će gotovo 1/3 radnih mjesta zahtijevati visoko obrazovanje, odnosno 31,5%, dok će ga do tada imati oko 34% radne snage. Smanjuje se potražnja za radnom snagom u primarnom sektoru, na 18%, a sekundarni sektor ostaje na približno jednakoj razini zapošljavanja, oko 50%, a potrebne kvalifikacije će imati oko 48% radne snage. S takvim trendom, smatra se da Europa ne bi trebala imati problema s nezaposlenosti, nego je pravi problem unapređivanje vještina da bi se prilagodila radna snaga slobodnim radnim mjestima (Europska komisija).

4. ZAKLJUČAK

RH se od 2008. sve više suočava s posljedicama globalne ekonomske krize koja je sa sobom donijela visoke stope nezaposlenosti zbog pada novo prijavljenih slobodnih radnih mjesta, dok se ponuda slobodnih radnih mjesta zadržavala na približnoj jednakoj razini. Istodobno je došlo do porasta razine obrazovanja radne snage.

U razdoblju od 2008. – 2015. godine, Republika Hrvatska nalazila se u recesiji te nepovoljnom okruženju za traženje posla i zadržavanje istog. Rezultati analize pokazali su da je iz godine u godinu stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj bila sve veća. Povećanje broja nezaposlenih iz godine u godinu potvrđuje da postoji trend nezaposlenosti. Osobito je zabrinjavajuća visoka stopa nezaposlenosti mladih, bilo da se radi o dobnoj skupini do 24 ili do 29 godina, činjenica je da se mladi koji su završili srednjoškolsko ili visoko obrazovanje nalaze u teškoj poziciji.

Povećanje zaposlenosti trenutačno je jedan od najvažnijih prioriteta gospodarske politike. Problemi na koje nailaze mnogi dugotrajno nezaposleni većinom su višedimenzionalni i često obuhvaćaju nisku razinu obrazovanja i motivacije. Potrebno je potaknuti zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih, a odgovarajućim radnim aktivnostima može se poboljšati i socijalna uključenost tih osoba.

Koliko god pozitivne mjere aktivne politike zapošljavanja mogu biti, najbolje sredstvo za smanjenje nezaposlenosti može biti samo stvaranje novih radnih mjesta, a to je pak ostvarivo samo uz pomoć gospodarskog rasta. Problem nezaposlenosti mladih ne može se riješiti sam od sebe, on može doći samo kao posljedica strukturnih gospodarskih reformi, ne samo u Hrvatskoj, nego i u ostatku Europe.

Republici Hrvatskoj svakako je potrebna precizno određena struktura koja bi trebala predvidjeti buduće potrebe tržišta rada, jer bi se u suprotnom moglo dogoditi da se pojedina zanimanja zanemare te da se u Hrvatskoj pojavi manjak kvalificiranih osoba za obavljanje tih određenih zanimanja. Takav scenarij, doveo bi do potrebe za stranom radnom snagom, uz istovremene više kadrova u ostalim zanimanjima. Iz toga slijedi, da će, ukoliko se nastavi trend kvalificiranja ljudi u zanimanja u kojim već sad postoji višak ponude, i dalje dolaziti do nerazmjera na tržištu rada te samim time neiskorištenih potencijala.

Konačno, može se zaključiti da je ekonomska kriza ostavila traga na hrvatskom tržištu rada, a i nezaposlenim pojedincima. Sve većom aktivnošću HZZ-a, Ministarstva rada i mirovinskog osiguranja, Agencije za znanost i visoko obrazovanje kao i provođenjem sve većeg broja aktivnih politika zapošljavanja uistinu se pridonosi usklađenosti ponude i potražnje za radnom snagom, a u idućih nekoliko godina to će pokazati i broježani podaci.

LITERATURA

Knjiga:

1. Blanchard, O. (2005.), *Makroekonomija*, Zagreb: Mate.
2. Mrnjavac, Ž. (1996) Mjerenje nezaposlenosti. Split: Ekonomski fakultet Split.
3. Samuelson, P.A. i Nordhaus, W.D. (2007) *Ekonomija*. Zagreb: Mate.

Znanstveni članci

4. Mrnjavac, Ž. ur. (1997) Alternativni pokazatelji nezaposlenosti. *Ekonomika misao i praksa*, No. 1, str. 71-91.
5. Obadić, A. (2003) Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada, *Financijska teorija i praksa* 27 (4) str. 529-546
6. Obadić, A., (2009.), *Trendovi i novi koncepti politika zapošljavanja u Europskoj uniji i Hrvatskoj*, Rad u Hrvatskoj: pred izazovima budućnosti, Zagreb, Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo
7. Oračić, D. (2012) *Evaluacija aktivnih mjera politike zapošljavanja*, Zagreb
8. Škare, M. (2001) *Nezaposlenost u Hrvatskoj i determinante potražnje za radom*. *Revija za socijalnu politiku*, 1/8, str. 19-34

Ostali izvori

9. Bejaković, P. (2003) *Nezaposlenost*. *Financijska teorija i praksa*, 27 (4), str. 659-661.
10. DZS (2015), *Statistički ljetopis: Nezaposlenost i zapošljavanje* [online]. Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2010/SLJH2010.pdf [01. rujna 2016.].
11. Eurostat (2012)
12. Hrvatski zavod za zapošljavanje, <https://burzarada.hzz.hr/>
13. Jakovljević, D. (2002) *Psihološki aspekti nezaposlenosti*. Zbornik radova XII. ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu [online]. Dostupno na: <http://mjesece.ffzg.hr/nezaposlenost/1.html> [03. rujna 2016.]
14. Kerebuh, I. (2014) *Zaposlenost i nezaposlenost u RH 2005-2014* [online]. Poslovni info. Dostupno na: [http://www.poslovni-info.eu/sadrzaj/gospodarstvorh/zaposlenost-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj-i-eu-\(1\)/](http://www.poslovni-info.eu/sadrzaj/gospodarstvorh/zaposlenost-i-nezaposlenost-u-hrvatskoj-i-eu-(1)/) [23. kolovoza 2016.]

PRILOZI

Slika 1: Podjela stanovništva prema mogućnosti uključivanja na tržište rada

Slika 2: Pad potražnje za radnom snagom za vrijeme krize

Tablica 1: Registrirana nezaposlenost osoba koje su bile u radnom odnosu i osobe sa završenim redovnim obrazovanjem

Tablica 2: Ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih u Republici Hrvatskoj 2005.-2014.

Grafikon 1: Struktura nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj prema spolu, 2008. - 2013.

Grafikon 2: Struktura nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u 2008. godini prema stupnju obrazovanja

Grafikon 3: Struktura nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u 2013. godini prema stupnju obrazovanja

Tablica 3: Aktivno stanovništvo prema administrativnim izvorima (godišnji prosjek 2014. i 2015. godine)

Grafikon 4: Stope nezaposlenosti po županijama, godišnj prosjek 2014. i 2015. godine (administrativni izvori podataka)

Tablica 4: Aktivno stanovništvo prema Anketi o radnoj snazi (godišnji prosjek 2014. i 2015. godine)

Grafikon 5: Broj nezaposlenih osoba tijekom 2014. i 2015. godine

Tablica 5: Prosječni broj nezaposlenih prema spolu u 2014. i 2015. godini

Tablica 6: Prosječni broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2014. i 2015. godini

Tablica 7: Prosječni broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja u 2014. i 2015. godini

Tablica 8: Registrirana nezaposlenost mladih u RH (2008.-2013.)

Grafikon 6: Korisnici mjera aktivne politike zapošljavanja u 2014. i 2015. godini

SAŽETAK

Nezaposlenost kao sociološka i ekonomska kategorija uzrokuje negativne pojave u razvitku ekonomije svake zajednice, u uskoj je vezi sa stupnjem ukupnog razvitka, a najizravnije je povezana s ostvarenjem bruto domaćeg proizvoda po stanovniku. O tom odnosu ovisi investicijski potencijal gospodarstva, a time i zaposlenost i ukupni razvitak.

U tranzicijskim je zemljama prilikom prijelaza na tržišno gospodarstvo došlo do značajne realokacije ponude rada i radnika iz posrnuloga javnog sektora u rizični i neafirmirani privatni sektor. Tako je došlo do značajnog "gašenja" velikog broja radnih mjesta u javnom sektoru upravo zbog loše provedene privatizacije i bezuspješnog pokušaja realokacije tih novih nezaposlenika u privatni sektor, a, što nije bilo moguće.

Hrvatska se nalazi među zemljama koje imaju najstrože propise o zaštiti zaposlenja u Europi. Otpuštanje viška radnika teško je i skupo, a ograničeni su fleksibilniji oblici zapošljavanja. Istodobno je visoka dugotrajna nezaposlenost, dok zaposlenost pada. Prema međunarodnim standardima, dinamika zatvaranje radnih mjesta u Hrvatskoj je niska, a još je niža razina otvaranja novih mjesta. Rezultat je daljnje smanjivanje zaposlenosti i povećanje nezaposlenosti, uvelike uzrokovano ulaskom novih tražitelja zaposlenja koji ne mogu naći posao na tržištu rada.

Cilj ovog rada usmjeren je na analizu nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj. Daje se pregled strukture i kretanje nezaposlenosti u razdoblju od 2008. do 2015. godine. Također se detaljnije razrađuje nezaposlenost prema vrstama, uzroci te posljedice koje donosi nezaposlenost. U radu se donose pojedine mjere za smanjenje nezaposlenosti te njihova efikasnost.

Ključne riječi: nezaposlenost, Hrvatska, tržište rada, propisi o zaštiti zaposlenja

SUMMARY

Unemployment as sociological and economic category causes negative occurrences in development of economics of every community. It is in close correlation with the level of entire development and most directly is connected with realization of gross domestic product per capita.

During the transition from a planned to a market economy, countries in transition registered significant job reallocation from the state sector to the poorly established and risky private sector. This caused a consistent loss of jobs in the state sector as a consequence of the "bad" privatisation process and the unsuccessful attempt to transfer newly unemployed persons to the private sector.

Employment protection legislation in Croatia is among the most rigid in Europe. Termination is difficult and costly, and flexible forms of employment are limited. At the same time long-term unemployment is high while employment is declining.

Job destruction in Croatia is low by international standards, and job creation is still lower. The result is falling employment and accumulation of unemployment, in large part due to new labor market entrants not being able to find a job.

The main aim of this paper is to analyse the problem of unemployment in Croatia. The paper presents the structure and trend of unemployment in the period of 2008. up to 2015. It presents details on unemployment by type, also causes and consequences that brings unemployment. Furthermore, some of the measures to reduce unemployment rates are listed, and their effectiveness is evaluated.

Key words: unemployment, Croatia, labour market, employment protection regulation